

Liander

Woerden : 29 november 2021
onze ref. : E21b14/HG-tgs
doorkiesnr. : 0348 48 43 58
e-mail : tgs@vemw.nl
onderwerp : Zienswijze op het Liander ontwerp investeringsplan Elektriciteit en Gas 2022

Geachte heer, mevrouw,

VEMW heeft met belangstelling kennis genomen van het “Liander ontwerp investeringsplan Elektriciteit en Gas 2022” (verder: het ontwerpplan) dat u conform artikel de Elektriciteits- en Gaswet heeft opgesteld en ter consultatie voorgelegd aan de netgebruikers. VEMW, als vertegenwoordiger van de zakelijke grootverbruikers elektriciteit en gas maakt VEMW graag gebruik van de gelegenheid om te reageren en onze zienwijze te geven op het genoemde ontwerpplan.

Algemeen

De energietransitie vergt grote uitbreidingen aan netcapaciteit van de netbeheerders. De afgelopen jaren is door het stijgend aantal gebieden met congestie gebleken dat netbeheerder moeite hebben met het op tijd aansluiten van netgebruikers en het leveren van genoeg transportcapaciteit. De ontwerpplannen moeten een cruciale stap zijn voor het inhalen van de achterstand van Liander en de andere netbeheerders zodat de duurzaamheidsdoelstellingen behaald kunnen worden. Het is de taak van de netbeheerders om duidelijk te maken wat de omvang van de infrastructuuropgave gaat zijn, welke benodigde fondsen nodig zullen zijn om deze te realiseren en welke investeringen de netbeheerder van plan is de komende jaren te doen.

Sinds het vorige ontwerpplan zijn er grote stappen gezet door de netbeheerders om tot een gezamenlijke structuur en scenario's te komen. Dit vergroot de begrijpelijkheid van de verschillende ontwerpplannen en maakt deze leesbaarder. VEMW waardeert dat de drie scenario's door TenneT uitgerekend zijn en dat met deze data door alle RNB's is doorgerekend om tot de ontwerpplannen te komen. VEMW is positief over de verbeteringen van het ontwerpplan van Liander gezien er grote stappen zijn gezet door de netbeheerders. VEMW waardeert vooral de informatie die in de tabellen in de bijlage staat en de tussentijdse vergelijkingen met het IP2020. Toch wil VEMW 7 belangrijke algemene punten aanstippen die cruciaal zijn voor de uitkomsten en het begrip van het ontwerpplan en vervolgens nog enkele andere punten aanstippen en enkele vragen stellen. De 7 algemene punten zijn aangaande:

Hét kenniscentrum en dé belangenbehartiger voor zakelijke energie- en watergebruikers

1. Proces
2. De scenario's en de aannames in deze scenario's
3. De transparantie in de methodieken
4. De transparantie in de knelpunten
5. De functionaliteitsinvesteringen voor invoering congestiemanagement en AMvB N-1
6. Prioritering van de investeringen
7. Vormgeving en presentatie van de resultaten

1. Proces

Een belangrijk punt van feedback voor de investeringsplannen 2022 gaat over de algehele tijdlijn van ontwikkeling van de investeringsplannen en het betrekken van stakeholders bij het proces. Binnen het huidige proces zijn er 3 stakeholder bijeenkomsten georganiseerd door de netbeheerders, binnen welke input van de stakeholders veelal niet meer meegenomen kon worden op de meest belangrijke punten. Het beste voorbeeld hiervan zijn de scenario's. De scenario's zijn vastgesteld op 1 december 2020. Bij het vaststellen van de scenario's is naar onze kennis geen input van stakeholders gebruikt, terwijl dit van grote impact kan zijn op de scenario's. Dit heeft geresulteerd in scenario's waar heel veel belangrijke informatie niet in is meegenomen. Voor een volgend IP ziet VEMW graag de uitnodiging tegemoet om deel te nemen aan stakeholder meetings waarin, voordat de scenario's zijn vastgesteld, deze en de belangrijkste aannames worden besproken. Daarnaast verwacht VEMW dat er meerdere stakeholder meetings gedurende het proces worden toegevoegd waarin de vorderingen en mogelijk de inhoud van de ontwerpplannen worden besproken.

2. Scenario's en aannames in de scenario's

In het ontwerp investeringsplan gaan de netbeheerders uit van 3 scenario's: het Klimaatakkoord (KA), Internationale Ambitie (IA) en Nationale Drijfveer (ND) scenario. Het belangrijkste bij het ontwikkelen van scenario's is dat zij divers zijn en op verschillende manieren de juiste doelstellingen proberen te bereiken. Bij de doelstellingen in het ontwerpplan is dit helaas niet het geval. Het scenario KA met de doelstelling 49 % CO₂-reductie maar ook de doelstellingen in het IA en ND scenario van "meer dan 49 % CO₂-reductie" halen waarschijnlijk de EU doelstellingen van 55 % CO₂-reductie in 2030 niet. Dit is problematisch omdat, met het aannemen van de Europese klimaatwet, het behalen van 55 % CO₂-reductie in 2030 een verplichting is geworden en het jaar 2030 op de tijdlijn valt van dit ontwerpplan. De gevolgen van een te lage doelstelling is dat de verduurzamingsopgave zowel aan productie als consumptiekant van energie onderschat worden waardoor veel knelpunten in het elektriciteitsnet gemist worden en de benodigde investeringsopgave onderschat worden.

De oorsprong van de verkeerde doelstellingen ontstaat door de vroege stop met input van marktdata in het rekenmodel. Volgens het ontwerpplan wordt data meegenomen tot 1 maart,

8 maanden voor publicatie van het ontwerpplan. Dit is naar onze mening een te lange termijn omdat dit jaar heeft laten zien met *De Europese Klimaatwet, het Fit For 55 pakket, Stuurgroep Extra Opgave, Routekaart Elektrificatie, de CO₂-heffing, het uitbreiden van de SDE++ fondsen, de CESsen en het vergroten van de cap op CCS* dat de informatiestroom groot is en beleid als onderdeel van de energietransitie snel gevormd kan worden. Volgens de elektriciteitswet heeft de netbeheerder de verplichting “*de ontwikkelingen in de energiemarkt en andere ontwikkelingen die van invloed zijn op de inrichting van het net of gastransportnet en een analyse van de ontwikkelingen in de vorm van scenario’s*” te beschrijven. In de wet is geen uiterlijke deadline van input gegeven. De deadline van input van voortgang en realisatie van investeringen is 6 maanden, welke voor input van beleid tot inclusie van belangrijke documenten zoals Stuurgroep Extra Opgave en eventueel de Europese Klimaatwet had geleid. Daarom adviseert VEMW aan Liander om deze plannen ook mee te nemen in haar ontwerpplan zodat de Liander niet achterloopt met het oplossen van knelpunten.

Hiernaast is VEMW erg benieuwd naar hoe Liander omgaat met het feit dat het de enige netbeheerder is die alle scenario’s vanuit het I13050 heeft uitgerekend. Voor zover bij ons bekend wordt de uitkomst van de doorberekening van TenneT gebruikt als input bij de netbeheerders. Dit beïnvloedt de consistentie van de data. Hoe wordt hier mee omgegaan door Liander in de scenario’s?

Gezien de scenario’s zo centraal staan wil VEMW graag reageren op de aannames die gedaan worden in de verschillende scenario’s die doorgerekend zijn door TenneT en waarvan de gevolgen input zijn in de berekeningen van de ontwerpplannen van de RNB’s, waaronder Liander.

1. Geen enkel scenario houdt rekening met de 10 GW extra wind op zee boven op de 11 GW afgesproken in het klimaatakkoord, zoals voorgesteld in Stuurgroep Extra Opgave en de Routekaart Elektrificatie. De aanlanding en distributie van deze stroom zal zeker impact hebben op de netwerken en zou meegerekend moeten worden in op zijn minst 1 scenario.
2. Voor de brandstof en CO₂ prijzen is alleen rekening gehouden met de waarden die gebruikt zijn in het TYNDP2020. Het is goed dat gekeken wordt naar consistentie in de aannames, maar Nederlands beleid kan anders zijn dan EU beleid en tot andere prijzen leiden. De CO₂-heffing wordt bijvoorbeeld niet meegenomen, wat tot verduurzaming in de industrie leidt. Onderschatting heeft tot gevolg dat er meer elektriciteitsproductie en -consumptie moet worden aangesloten dan verwacht en dit zal tot meer knelpunten leiden.
3. Gezien er in het IA en ND scenario uitgegaan wordt van 1,4 GW aan H₂-centrales is het ook van belang dat de prijs van H₂ wordt meegenomen. Hieruit volgt de vraag: Welke prijs voor H₂ wordt in het verslag gebruikt?
4. Europese landen worden gemodelleerd zonder interne transportbeperkingen. Dit betekent dat elektriciteit vanuit Griekenland, als interconnectorcapaciteit beschikbaar is, zonder problemen naar Nederland kan reizen. Dit is niet de werkelijke situatie. Het overwaarden van gebruik van

interconnectorcapaciteit kan leiden tot onderschatting van congestie in de grensregio's. Hoe groot is de uitwerking van deze aanname op de resultaten en verhindert deze aanname het ontstaan van knelpunten? Wordt in de berekening rekening gehouden met het feit dat 70 % van de interconnectorcapaciteit beschikbaar moet zijn voor de markt?

3. Prioritering

In het ontwerpplan geeft Liander meermaals aan dat een tekort aan technisch personeel kan leiden tot het achterblijven van uitvoering van de investeringen. VEMW is blij dat Liander proactief bezig is haar potentieel van technisch personeel te vergroten door middel van samenwerking met onderwijsinstellingen en het omscholen van zijinstromers. Helaas geeft Liander aan dat dit niet genoeg is. Liander geeft aan dat zij prioriteiten moet gaan stellen bij veel verschillende soorten investeringen, zowel kwaliteits- als capaciteitsinvesteringen. Liander geeft ook aan dat het de komende jaren noodzakelijk wordt om verder te prioriteren en harde keuzes te maken in de capaciteitsinvesteringen: *“Planning en prioritering zijn nodig om de komende jaren harde keuzes te maken wat we eerst, wat later en wat we niet gaan aanleggen. Hiervoor is het belangrijk dat een maatschappelijk afwegingskader wordt gemaakt.”* Het formuleren van een maatschappelijk afwegingskader moet in samenwerking met de stakeholders, waaronder de energieverbruikers, gebeuren, zodat ook de reductieopgaven en economische belangen meegenomen worden. VEMW begrijpt dat de energietransitie soms tot prioritering dwingt maar heeft geen enkel begrip voor het feit dat de energieverbruikers niet bij deze afweging worden betrokken. Om de grootste maatschappelijke meerwaarde te bepalen dienen de aangeslotenen op het net, om wiens meerwaarde het gaat, betrokken te worden.

4. Methodiek

Liander beschrijft de methodiek hoe zij tot knelpunten en daarmee tot investeringen komt, maar doet dit naar onze mening te bondig. Na ontwikkeling van de scenario's wordt een ingekorte lijst met bronnen weergegeven, waar direct de knelpunten uitkomen. Dit is niet transparant doordat het onduidelijk is welke systematische aannames in de berekening van de knelpunten gemaakt zijn die kunnen leiden tot onderschatting of overschatting van de investeringsbehoefte, onduidelijk is hoe omgegaan is met de klantvragen/klantinitiatieven, onduidelijk is of er klantvragen zijn opgehaald door Liander en onduidelijk of er controlemechanismen in de berekeningen zitten. Daarom zouden wij graag een schematische, maar versimpelde, opbouw van het model willen zien met de systematische aannames die in het model worden gemaakt. Daarnaast zouden wij graag de methodiek om tot het komen van de klantvraag uitgeschreven willen zien. Als laatste is het onduidelijk hoe de voorspelling van korte termijn investeringen zich verhouden tot lange termijn investeringen. Voor de korte termijn nemen wij aan dat klantvragen een grotere rol spelen dan de langere termijn. Wij vragen ons af of er één of meerdere modellen gebruikt zijn voor de berekening van de knelpunten.

5. Transparantie in knelpunten

Voor VEMW en haar leden is het van groot belang dat er transparant omgegaan wordt met de netten en haar knelpunten. Daarom willen wij Liander complimenteren op de uitgebreide uitwerking van de bijlage met knelpunten. Als enige netbeheerder staat zowel de verwachte totale overschrijding, het eerste jaar van overschrijding als de verwachte kosten van alle investeringen beschreven. Toch is er voor Liander ruimte voor verbetering. Het is onduidelijk of in **alle** knelpunten die berekend zijn geïnvesteerd gaat worden en of **alle knelpunten** in de tabel staan. Daarnaast wordt er geen rekening gehouden met de foutmarge van 10 % van de netbeheerder. Het kan zijn dat een punt dat onderzocht is en een bezetting krijgt van 91 % maar dat dit punt in de realiteit overschreden wordt. Het zou voor ons dan ook informatief zijn als de knelpunten die binnen een foutmarge van 10 % van overbelasting beschreven worden. Dit is dezelfde foutmarge waar de andere netbeheerders vanuit gaan, nadat verder is gerekend met de data van TenneT. Vooral omdat de beschreven scenario's een onderschatting van de doelstelling en dus de verduurzamingsvraag en elektrificatievraag beschrijven is inzage in mogelijke knelpunten belangrijk voor de huidige en toekomstige netgebruikers.

6. De functionaliteitsinvesteringen voor invoering congestiemanagement en AMvB N-1

VEMW staat er positief tegenover dat Liander congestiemanagement vaak als mogelijke oplossing noemt om knelpunten te voorkomen. Congestiemanagement is een netfunctionaliteit die hopelijk knelpunten in de netten kan voorkomen. Uit gesprekken met netbeheerders bleek dat voor het toepassen van congestiemanagement de netten vaak niet geschikt zijn en dat er sensoren bijgeplaatst moeten worden. VEMW gaat er van uit dat voor het plaatsen van deze sensoren kosten gemaakt moeten worden, maar ziet deze niet terug in het ontwerpplan. VEMW vraagt zich af of alle netten van Liander geschikt zijn voor het toepassen van congestiemanagement en, indien dit niet het geval is, waar de kosten van de investeringen in de netten zijn gealloceerd.

Daarnaast kwam in gesprekken met netbeheerders naar voren dat er investeringen in de netten moet worden gedaan om uitvoering van de AMvB N-1 mogelijk te maken, maar wij zien dit niet bij Liander terug. VEMW vraagt zich af of er kosten gemaakt gaan worden ter invoering van de AMvB N-1 en hoe hoog deze kosten zijn. Daarnaast is VEMW benieuwd in welke knelpunten geïnvesteerd gaat worden om N-1 te herstellen

7. Uitwerking op de nettarieven

Voor de energieverbruikers zijn de investeringsplannen van grote waarde omdat ze inzage geven in de investeringen die de netbeheerders de komende jaren gaan doen. Deze kosten zijn voor de verbruikers van grote waarde omdat, wanneer ze doelmatig zijn, ze op termijn vertaald worden in hogere nettarieven. De investeringen die de netbeheerders publiceren tellen op tot vele miljarden, maar voor verbruikers van elektriciteit en gas is het onduidelijk tot welke tariefwijzigingen deze investeringen gaan leiden. Inzage in indicatieve toekomstige

nettarieven, tot 10 jaar vooruit, geven verbruikers van energie de noodzakelijke kennis om uit te rekenen op welke manier elektrificatie of uitbreidingsopties de juiste keuze zijn. Onverwacht hoge of lage nettarieven kunnen van grote invloed zijn welke verduurzamings- of elektrificatie optie het meest rendabel is. Daarom vraagt VEMW aan de netbeheerders of zij in het ontwerpplan of in een ander medium indicatieve nettarieven kunnen uitrekenen en deze met de netgebruikers kunnen delen.

8. Vormgeving en presentatie van de resultaten

Met het lezen van de verschillende IPs van de RNBs en de TSOs is duidelijk geworden dat er grote stappen zijn gezet om ze inhoudelijk meer overeen te laten komen. De scenario's zijn inhoudelijk op elkaar afgestemd en de structuur van de verschillende netbeheerders volgt consistent dezelfde lijn. Tussen de vormgeving en inhoud van de verschillende netbeheerders bestaat nog een groot verschil in kwaliteit. Zoals eerder vermeld is Stedin een van de meer transparante netbeheerders en om de kwaliteit te verbeteren hebben wij een best practices document opgezet waarin de meest informatieve manieren van informatie verstrekking vanuit de netbeheerders gecombineerd wordt en Stedin wordt hier vaak maar niet altijd als voorbeeld aangehaald. Wanneer dit overgenomen wordt kan de informatievoorziening vanuit de netbeheerders beter **beoordeeld** worden en beter **gebruikt** worden. Deze is meegezonden als bijlage.

Naast de algemene feedback zijn er ook nog een aantal inhoudelijke punten die VEMW wil aanstippen:

5.3.1

In Grafiek 5-2 wordt de verwachte vermogensgroei uiteengezet van zowel producenten als gebruikers. Voor het produceren van de gebruiksscenario's van de energiegebruikers is het onduidelijk hoe de data is geproduceerd. Voor het ontwikkelen van de scenario's is gebruik gemaakt van klantvragen/klantinitiatieven, maar het is onduidelijk hoe en of dit systematisch is gebeurd. Daarnaast is het onduidelijk hoe deze data gebruikt is in de ontwikkeling van het scenario en is VEMW benieuwd naar de voorspellingen van toekomstig aangeslotenen. In het IA scenario wordt uitgegaan van gezonde groei en dit houdt ook in dat er waarschijnlijk nieuwe grootgebruikers van energie aangesloten willen worden. Hoe is rekening gehouden met deze vraag?

5.4.3

De grafiek over de waterstof vraag lijkt de verkeerde eenheid, TWh in plaats van GJ te hebben. Is dit verkeerd meegenomen in alle berekeningen of moet alleen de eenheid aangepast worden?

8 overige knelpunten en netgerelateerde investeringen

VEMW staat erg positief tegenover dit hoofdstuk vanwege de vele investeringen die Liander doet om de huidige netten efficiënter te benutten. Dit zorgt er hopelijk voor dat delen van de netten later of niet verzwaard moeten worden. VEMW vraagt zich af of in dit hoofdstuk ook de

investeringen voor automatisering en innovatie terecht horen die eerder door Liander benoemd zijn en zou graag de kosten hiervoor gemaakt worden in het IP terug zien. Liander heeft bijvoorbeeld eerder in het IP aangegeven dat zij bezig is met het uittesten van waterstof projecten en dit zien wij niet terug in de netgerelateerde investeringen.

Bijlage 7

Om duidelijk te maken welke input voor de scenario's gebruikt wordt is op pagina 18 een figuur neergezet met bronnen. Onder deze figuur is aangegeven dat deze lijst niet uitputtend is en er dus meer bronnen gebruikt zijn. Bij de uiteindelijke bronnenlijst in de bijlage verwacht men dan een uitputtende lijst waarin gecontroleerd kan worden of alle relevante data en rapporten gebruikt worden. Deze lijst is helaas niet uitputtend. Niet eens alle bronnen uit de betreffende figuur 18 zijn in deze lijst verwerkt.

Wij vertrouwen erop dat u onze overwegingen en verzoeken ten aanzien van het ontwerpplan meeneemt bij het vaststellen van een definitief investeringsplan. Vanzelfsprekend zijn wij desgewenst beschikbaar voor het verschaffen van een nadere (mondellings) toelichting.

Hoogachtend,

w.g.

dr. H. Grünfeld
Algemeen directeur